

Regeringens proposition 1991/92:36

om avveckling av löntagarfonderna

Prop.
1991/92:36

Regeringen föreslår riksdagen att anta de förslag som tagits upp i bifogade utdrag ur regeringsprotokollet den 24 oktober 1991.

På regeringens vägnar

Carl Bildt

Bo Lundgren

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att löntagarfonderna avskaffas.

Första-femte löntagarfondstyrelserna avvecklas vid årsskiftet 1991/92. Uppdrag som ledamot och suppleant i de fem löntagarfondstyrelserna föreslås upphöra vid samma tidpunkt.

Enligt förslaget skall de tillgångar som förvaltas av första-femte löntagarfondstyrelserna vid utgången av år 1991 överföras till förvaltning av en avvecklingsstyrelse, som under tiden fram till dess att tillgångarna helt utskiftats skall förvalta tillgångarna. Avvecklingsstyrelsen skall enligt förslaget bestå av fem ledamöter, vilka tillsätts av regeringen. Avvecklingsstyrelsen, som formellt skall inta samma ställning som första-femte fondstyrelserna, kan uppdra åt en eller flera externa kapitalförvaltare att förvalta medlen.

Ett förslag i frågan om hur de tillgångar som har förvaltats av löntagarfondstyrelserna skall utskiftas bör efter fortsatt beredning snarast läggas fram. Målet bör vara att den slutliga utskiftningen skall vara genomförd senast till halvårsskiftet 1994.

Lag om ändring i lagen (1983:1092) med reglemente för allmänna pensionsfonden

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1983:1092) med reglemente för allmänna pensionsfonden¹

dels att 27, 31, 36, 38 och 41 §§ samt punkterna 3 och 7 i övergångsbestämmelserna till lagen (1983:1092) med reglemente för allmänna pensionsfonden skall upphöra att gälla,

dels att i 12 och 21 §§ ordet "bankinspektionen" skall bytas ut mot "finansinspektionen",

dels att nuvarande punkterna 4, 5, 6, 8, 9 och 10 i övergångsbestämmelserna till lagen (1983:1092) med reglemente för allmänna pensionsfonden skall betecknas 3, 4, 5, 6, 7 resp. 8,

dels att 1, 2, 28, 29, 32, 33, 37, 40, 42 och 43 §§ samt den nya punkten 5 i övergångsbestämmelserna till lagen (1983:1092) med reglemente för allmänna pensionsfonden skall ha följande lydelse,

dels att huvudrubriken närmast före 26 § skall lyda "III Fjärde och femte fondstyrelserna",

dels att närmast före 44 § skall införas en ny rubrik som skall lyda "IV Anmälningsskyldighet".

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §²

De penningmedel, som enligt 4 kap. 3 § lagen (1981:691) om socialavgifter, 1 § lagen (1983:219) om tillfällig vinstskatt samt 1 § lagen (1983:1086) om vinstdelningsskatt skall föras till allmänna pensionsfonden, skall förvaltas av tio styrelser, nämligen första-femte fondstyrelserna samt första-femte löntagarfondstyrelserna.

Bestämmelser om första-tredje fondstyrelserna finns i 2-25 §§ samt om fjärde och femte fondstyrelserna och löntagarfondstyrelserna i 26-43 §§.

De penningmedel, som enligt 4 kap. 3 § lagen (1981:691) om socialavgifter skall föras till allmänna pensionsfonden, skall förvaltas av första-femte fondstyrelserna.

Bestämmelser om första-tredje fondstyrelserna finns i 2-25 och 44 §§ samt om fjärde och femte fondstyrelserna i 26, 28-30, 32-35, 37, 39, 40 och 42-44 §§.

¹Senaste lydelse av

12 § 1991:993

31 § 1988:1301

36 § 1987:1326

41 § 1988:747

punkt 7 i övergångsbestämmelserna 1990:732.

²Senaste lydelse 1988:747.

2 §³

Riksförsäkringsverket skall varje år överföra

1. till första fondstyrelsens förvaltning tilläggspensionsavgifter som erläggs av staten, kommuner och därmed jämförliga samfälligheter samt av bolag, föreningar och stiftelser, i vilka staten, kommuner eller därmed jämförliga samfälligheter har ett bestämmande inflytande,

2. till andra fondstyrelsens förvaltning tilläggspensionsavgifter som erläggs av andra arbetsgivare än som har nämnts under 1, såvitt de avser månad med ett avgiftsunderlag som överstiger 20 gånger det basbelopp som gäller enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring,

3. till tredje fondstyrelsens förvaltning övriga tilläggspensionsavgifter *samt*

4. till varje fondstyrelses förvaltning en tredjedel av vinstskatten och av vinstdelningsskatten.

Vad som sägs i första stycket 1-4 gäller med den begränsning som följer av bestämmelserna i 26 och 27 §§ om fjärde och femte fondstyrelsernas *samt löntagarfondstyrelsernas* rätt att rekvidrera medel hos riksförsäkringsverket.

Till varje fondstyrelses förvaltning skall också hänföras avkastningen av de medel som styrelsen förvaltar.

2. till andra fondstyrelsens förvaltning tilläggspensionsavgifter som erläggs av andra arbetsgivare än som har nämnts under 1, såvitt de avser månad med ett avgiftsunderlag som överstiger 20 gånger det basbelopp som gäller enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring *samt*

3. till tredje fondstyrelsens förvaltning övriga tilläggspensionsavgifter.

Vad som sägs i första stycket 1-3 gäller med den begränsning som följer av bestämmelserna i 26 § om fjärde och femte fondstyrelsernas rätt att rekvidrera medel hos riksförsäkringsverket.

28 §⁴

Fjärde och femte fondstyrelserna *samt löntagarfondstyrelserna* skall varje år före utgången av maj månad till första, andra och tredje fondstyrelsernas förvaltning överföra en avkastning för närmast föregående räkenskapsår beräknad till tre procent av nuvärdet av förvaltade medel. Med nuvärdet av förvaltade medel avses summan av de medel som styrelsen intill räkenskapsårets slut rekviderat hos riksförsäkringsverket, omräknad efter de förändringar av konsu-

Fjärde och femte fondstyrelserna skall varje år före utgången av maj månad till första, andra och tredje fondstyrelsernas förvaltning överföra en avkastning för närmast föregående räkenskapsår beräknad till tre procent av nuvärdet av förvaltade medel. Med nuvärdet av förvaltade medel avses summan av de medel som styrelsen intill räkenskapsårets slut rekviderat hos riksförsäkringsverket, omräknad efter de förändringar av konsumentprisindex som skett från det

³Senaste lydelse 1988:747.

⁴Senaste lydelse 1988:747.

mentprisindex som skett från det medlen tillställdes styrelsen och fram till räkenskapsårets slut.

medlen tillställdes styrelsen och fram till räkenskapsårets slut.

För medel som en fondstyrelse förvaltat under endast en del av räkenskapsåret skall den enligt första stycket beräknade avkastningen minskas i motsvarande mån.

Avkastningen från fjärde och femte fondstyrelserna skall fördelas mellan första, andra och tredje fondstyrelserna i förhållande till de avräkningar som har skett enligt 26 § första stycket till och med det år som avkastningen avser.

Avkastningen från löntagarfondstyrelserna skall fördelas lika mellan första, andra och tredje fondstyrelserna.

Avkastningen från fjärde och femte fondstyrelserna skall fördelas mellan första, andra och tredje fondstyrelserna i förhållande till de avräkningar som har skett enligt 26 § första stycket till och med det år som avkastningen avser.

29 §⁵

Var och en av fjärde och femte fondstyrelserna *samt löntagarfondstyrelserna* skall med de medel som styrelsen förvaltar betala kostnaderna för dess verksamhet och för revisionen av dess förvaltning.

Var och en av fjärde och femte fondstyrelserna skall med de medel som styrelsen förvaltar betala kostnaderna för dess verksamhet och för revisionen av dess förvaltning.

32 §⁶

Ledamöter och suppleanter i fjärde och femte fondstyrelserna förordnas för tiden intill dess balansräkning har fastställts under tredje året efter det då förordnandet meddelades.

Ledamöter och suppleanter i löntagarfondstyrelserna förordnas för tiden intill dess balansräkning har fastställts under året efter det då förordnandet meddelades.

Om en ledamot eller suppleant entledigas eller avlider eller om hans uppdrag av annat skäl upphör under den tid för vilken han blivit förordnad, skall för den återstående tiden i hans ställe en ny ledamot respektive suppleant förordnas i den ordning som anges i 30 och 31 §§.

Om en ledamot eller suppleant entledigas eller avlider eller om hans uppdrag av annat skäl upphör under den tid för vilken han blivit förordnad, skall för den återstående tiden i hans ställe en ny ledamot respektive suppleant förordnas i den ordning som anges i 30 §.

⁵Senaste lydelse 1988:747.

⁶Senaste lydelse 1988:747.

33 §⁷

Av de utan förslag utsedda ledamöterna i fjärde och femte fondstyrelserna förordnar regeringen en till ordförande och en till vice ordförande i vardera styrelsen.

För varje löntagarfondstyrelse förordnar regeringen av ledamöterna en till ordförande och en till vice ordförande.

37 §⁸

Fjärde och femte fondstyrelserna får vardera inte förvärva så många vid Stockholms fondbörs inregistrerade aktier i ett aktiebolag att dessa uppgår till mer än tio procent av samtliga aktier i bolaget eller, om aktierna har olika röstvärde, att röstetalet för aktierna uppgår till mer än tio procent av röstetalet för samtliga aktier i bolaget.

En löntagarfondstyrelse får inte förvärva så många vid fondbörsen inregistrerade aktier i ett aktiebolag att dessa uppgår till sex procent eller mer av samtliga aktier i bolaget eller, om aktierna har olika röstvärde, att röstetalet för aktierna uppgår till sex procent eller mer av röstetalet för samtliga aktier i bolaget.

40 §⁹

För vardera av fjärde och femte fondstyrelserna förordnar regeringen fyra revisorer att granska styrelsens förvaltning. Av revisorerna utses en på förslag av bankinspektionen och två efter samråd med de sammanslutningar som enligt 30 § får föreslå ledamöter i fondstyrelserna.

Om ordförande och om rätt att anlita biträde gäller vad som föreskrivs i 21 §.

För vardera av fjärde och femte fondstyrelserna förordnar regeringen fyra revisorer att granska styrelsens förvaltning. Av revisorerna utses en på förslag av finansinspektionen och två efter samråd med de sammanslutningar som enligt 30 § får föreslå ledamöter i fondstyrelserna. *Revisorer får vara gemensamma för fjärde och femte fondstyrelserna.*

Om ordförande och om rätt att anlita biträde gäller vad som föreskrivs i 21 §.

⁷Senaste lydelse 1988:747.

⁸Senaste lydelse 1988:747.

⁹Senaste lydelse 1988:747.

42 §¹⁰

Riksförsäkringsverket och riksrevisionsverket skall årligen avge utlåtande över fjärde och femte fondstyrelsernas samt löntagarfondstyrelsernas förvaltning av medel. Utlåtandena skall överlämnas till regeringen före den 15 maj året efter räkenskapsåret.

Riksförsäkringsverket och riksrevisionsverket skall årligen avge utlåtande över fjärde och femte fondstyrelsernas förvaltning av medel. Utlåtandena skall överlämnas till regeringen före den 15 maj året efter räkenskapsåret.

43 §¹¹

Föreskrifterna i 5 § andra stycket, 7-10 §§, 12 a §, 14 §, 15 §, 15 a § första stycket, 16 § samt 22-25 §§ gäller också i fråga om fjärde och femte fondstyrelserna samt löntagarfondstyrelserna.

Föreskrifterna i 5 § andra stycket, 7-10 §§, 12 a §, 14 §, 15 §, 15 a § första stycket, 16 § samt 22-25 §§ gäller också i fråga om fjärde och femte fondstyrelserna.

Övergångsbestämmelser
(1983:1092)

6. I andra fall än som avses i 4 och 5 gäller bestämmelserna i den nya lagen i fråga om återlån och lån till kreditinrättning på grund av återlån som har beviljats eller sökts före ikraftträdandet.

5. I andra fall än som avses i 3 och 4 gäller bestämmelserna i den nya lagen i fråga om återlån och lån till kreditinrättning på grund av återlån som har beviljats eller sökts före ikraftträdandet.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1992.

2. De tillgångar och skulder som första-femte löntagarfondstyrelserna förvaltar skall från och med den 1 januari 1992 förvaltas av en avvecklingsstyrelse. Avvecklingsstyrelsen skall bestå av fem ledamöter vilka förordnas av regeringen. Av ledamöterna förordnas en till ordförande och en till vice ordförande.

Riksförsäkringsverket skall under år 1992 till avvecklingsstyrelsen överföra de kvarstående medel som löntagarfondstyrelserna enligt den upphävda 27 § lagen (1983:1092) med reglemente för allmänna pensionsfonden haft rätt att rekvirera hos verket.

Föreskrifterna i 4 § fjärde stycket, 5 § första och andra styckena, 7-10 §§, 12 a §, 14 §, 15 §, 15 a § första stycket, 16 § första-tredje

¹⁰Senaste lydelse 1991:1091.

¹¹Senaste lydelse 1991:1091.

styckena, 22-25 §§, 29 §, 39 och 44 §§ lagen (1983:1092) med reglemente för allmänna pensionsfonden gäller också i fråga om avvecklingsstyrelsen.

3. I fråga om placering av de medel som avvecklingsstyrelsen förvaltar gäller den upphävda 36 § lagen (1983:1092) med reglemente för allmänna pensionsfonden. Medlen skall med inriktning på en framtida utskiftning av dessa placeras så att kraven på god avkastning och riskspridning tillgodoses. Till avvecklingsstyrelsens förvaltning skall hänföras avkastningen av de medel som styrelsen förvaltar.

Styrelsen får inte förvärva så många vid Stockholms fondbörs inregistrerade aktier i ett aktiebolag att dessa uppgår till 30 procent eller mer av samtliga aktier i bolaget eller, om aktierna har olika röstvärde, att röstetalet för aktierna uppgår till 30 procent eller mer av röstetalet för samtliga aktier i bolaget.

4. För avvecklingsstyrelsen förordnar regeringen tre revisorer att granska styrelsens förvaltning. Av revisorerna utses en på förslag av finansinspektionen. Revisorer får vara gemensamma för fjärde och femte fondstyrelsen och avvecklingsstyrelsen.

Regeringen utser en av de utan förslag utsedda revisorerna att som ordförande leda revisionen.

Riksrevisionsverket skall årligen avge utlåtande över avvecklingsstyrelsens förvaltning av medel. Utlåtandet skall överlämnas till regeringen före den 15 maj året efter räkenskapsåret.

5. Uppdrag som ledamot och suppleant i löntagarfondstyrelserna upphör vid 1991 års utgång, utom såvitt avser skyldigheten enligt 16 § andra och tredje styckena och skyldigheten enligt äldre föreskrifter i 28 § lagen (1983:1092) med reglemente för allmänna pensionsfonden. För dessa skyldigheter gäller i tillämpliga delar föreskrifterna i 7, 9 och 10 §§ samma lag.

En revisor som har utsetts med stöd av äldre föreskrifter kvarstår i sin befattning under den tid som han har utsetts för. För revision av löntagarfondstyrelsernas förvaltning avseende räkenskapsåret 1991 gäller bestämmelserna i 22-25 §§ och äldre föreskrifter i 42 § lagen (1983:1092) med reglemente för allmänna pensionsfonden.

6. Den upphävda bestämmelsen i 2 § punkt 4 gäller fortfarande i fråga om vinstdelningsskatt enligt lagen (1990:681) om upphävande av lagen (1983:1086) om vinstdelningsskatt vid 1991 års taxering.

7. Riksförsäkringsverket skall, efter beslut av regeringen, under år 1992 överföra 600 milj.kr. från avvecklingsstyrelsen till Stiftelsen Småföretagsfonden.

Lag om ändring i aktiebolagslagen (1975:1385)

Härigenom föreskrivs att 9 kap. 2 § aktiebolagslagen (1975:1385) skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

9 kap.

2 §¹

Aktieägares rätt vid bolagsstämma utövas av aktieägaren personligen eller genom ombud med skriftlig, dagtecknad fullmakt. Fullmakt gäller högst ett år från utfärdandet.

Aktieägare kan vid bolagsstämma medföra ett biträde.

Om två eller flera styrelser i allmänna pensionsfonden förvaltar aktier i ett visst aktiebolag får varje styrelse för sig utöva rösträtt för de aktier styrelsen förvaltar. *En fondstyrelse får för högst ett år i sänder överlåta åt en eller flera fackliga organisationer med medlemmar anställda hos bolaget och, om bolaget är moderbolag i en koncern, hos dess dotterbolag att var för sig utöva rösträtt för aktier som styrelsen förvaltar.*

Om två eller flera styrelser i allmänna pensionsfonden förvaltar aktier i ett visst aktiebolag får varje styrelse för sig utöva rösträtt för de aktier styrelsen förvaltar.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1992.

¹Senaste lydelse 1983:1094.

Lag om ändring i försäkringsrörelselagen (1982:713)

Härigenom föreskrivs att 9 kap. 2 § försäkringsrörelselagen (1982:713) skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

9 kap.

2 §¹

Aktieägarnas, delägarnas och garanternas rätt vid bolagsstämman får utövas genom ombud med skriftlig, dagtecknad fullmakt. Sådan fullmakt gäller högst ett år från utfärdandet. Om bolagsordningen innehåller bestämmelser att delägarnas rätt att besluta om försäkringsbolagets angelägenheter skall tillkomma särskilt utsedda delegerade, får delägarna inte utöva någon beslutanderätt vid bolagsstämman. Delegerade får inte rösta genom ombud.

Varje aktieägare, delägare, delegerad eller garant kan vid bolagsstämman medföra högst ett biträde.

Om två eller flera styrelser i allmänna pensionsfonden förvaltar aktier i ett visst försäkringsaktiebolag får varje styrelse för sig utöva rösträtt för de aktier styrelsen förvaltar. *En fondstyrelse får för högst ett år i sänder överlåta åt en eller flera fackliga organisationer med medlemmar anställda hos bolaget och, om bolaget är moderbolag i en koncern, hos dess dotterbolag att var för sig utöva rösträtt för aktier som styrelsen förvaltar.*

Om två eller flera styrelser i allmänna pensionsfonden förvaltar aktier i ett visst försäkringsaktiebolag får varje styrelse för sig utöva rösträtt för de aktier styrelsen förvaltar.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1992.

¹Senaste lydelse 1987:643.

Lag om ändring i bankaktiebolagslagen (1987:618)

Härigenom föreskivs att 8 kap 2 § bankaktiebolagslagen (1987:618) skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

8 kap.

2 §

En aktieägaress rätt vid bolagsstämman utövas av aktieägaren personligen eller genom ombud med skriftlig, dagtecknad fullmakt. Fullmakten gäller högst ett år från utfärdandet.

En aktieägare får vid bolagsstämman medföra högst ett biträde.

Om två eller flera styrelser i allmänna pensionsfonden förvaltar aktier i ett visst bankaktiebolag får varje styrelse för sig utöva rösträtt för de aktier styrelsen förvaltar. *En fondstyrelse får för högst ett år i sänder överlåta åt en eller flera fackliga organisationer med medlemmar anställda hos bolaget och, om bolaget är moderbolag i en koncern, hos dess dotterbolag att var för sig utöva rösträtt för aktier som styrelsen förvaltar.*

Om två eller flera styrelser i allmänna pensionsfonden förvaltar aktier i ett visst bankaktiebolag får varje styrelse för sig utöva rösträtt för de aktier styrelsen förvaltar.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1992.

Finansdepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 24 oktober 1991

Närvarande: statsministern Bildt, ordförande, och statsråden B. Westerberg, Friggebo, Johansson, Laurén, Hörnlund, Olsson, Svensson, af Ugglas, Dinkelspiel, Thurdin, Hellsvik, Wibble, Björck, Davidson, Könberg, Odell, Lundgren, Unckel, P. Westerberg, Ask

Föredragande: statsrådet Lundgren

Proposition om avveckling av löntagarfonderna

1 Inledning

Första-femte löntagarfondstyrelserna inrättades år 1984 (prop. 1983/84:50, FiU 20, rskr. 122, SFS 1983:1092).

De grundläggande motiven för att införa ett system med löntagarfondstyrelser angavs bl.a. vara (prop. 1983/84:50, s. 49)

att medverka till att minska de fördelningspolitiska motsättningarna och därmed ge löntagarnas organisationer bättre förutsättningar att medverka till att bevara en hög lönsamhet i näringslivet,

att bidra till att bryta den onda cirkel som består i att höga vinster tenderar att följas av kraftig löneglidning som i sin tur leder till högre inflation och försämrad tillväxtkraft,

att genom löntagarfondstyrelsernas inträde på aktiemarknaden motverka att en höjd efterfrågan på riskkapital verkar uppressande på kapital-avkastningskravet vilket skulle hämma företagens expansionsförmåga,

samt att ge löntagarna ett direkt ansvar för riskkapitalets användning och allokering samtidigt som de får del i framtida vinster och ett ökat inflytande i företagen.

Som löntagarfondstyrelsernas viktigaste uppgift angavs i nämnda proposition (s. 49) att medverka till att skapa en fördelningspolitiskt acceptabel tillväxt- och stabiliseringspolitik. Vidare framhölls i propositionen (s. 51 f.) att det däri framlagda förslaget om löntagarfondstyrelser borde sättas in i två sammanhang. Det ena var arbetet att föra Sverige ur den ekonomiska kris som då rådde. Det andra var strävandena att skapa mer av delaktighet och löntagarinflytande i det ekonomiska livet och att motverka privat makt- och förmögenhetskonzentration.

Frågan om löntagarfondstyrelserna har alltsedan inrättandet av dem varit föremål för omfattande diskussioner. I riksdagen har varje år sedan löntagarfondstyrelserna infördes i motioner yrkats att dessa skall avvecklas, senast i en trepartimotion (mot. 1990/91:Fi213). I den

motionen sägs bl.a. att de kollektiva löntagarfonderna har inneburit en ökad makt- och ägarkoncentration till de fackliga organisationerna, vilket varit negativt såväl för ekonomins funktionssätt som för samhällslivet i övrigt. Vidare sägs att motiven för införandet av löntagarfonderna har visat sig ohållbara och att kraven på ökat enskilt sparande och ökad tilltro till svensk ekonomi är oförenliga med bibehållandet av löntagarfonderna.

2 Bakgrund

2.1 Löntagarfondstyrelsernas medelstilldelning och avkastningskrav

Allmänna pensionsfondens (AP-fonden) organisation och verksamhet regleras i lagen (1983:1092) med reglemente för allmänna pensionsfonden (APR), som även innehåller bestämmelser om medelstilldelning, förvaltning m.m. Bestämmelser om löntagarfondstyrelserna finns intagna i 26-44 §§ APR.

Enligt 4 kap. 3 § lagen (1981:691) om socialavgifter, 1 § lagen (1983:219) om tillfällig vinstskatt och 1 § i den numera upphävda lagen (1983:1086) om vinstdelningsskatt, vilken lag alltså tillämpas vid 1991 och tidigare års taxeringar, skall tilläggspensionsavgifter, tillfällig vinstskatt och vinstdelningsskatt föras till AP-fonden. I APR anges att dessa penningmedel skall förvaltas av tio styrelser, nämligen första-femte fondstyrelserna och första-femte löntagarfondstyrelserna (1 §). Vidare regleras hur dessa penningmedel skall fördelas mellan de olika fondstyrelserna.

Löntagarfondstyrelserna fick tidigare rekvirera medel hos riksförsäkringsverket (27 §). Medlen skulle avräknas på de medel som riksförsäkringsverket skulle överföra till första-tredje fondstyrelserna. Summan av de medel som kunde överföras till en löntagarfondstyrelses förvaltning fick dock inte överskrida en medelsram som år 1984 var 400 milj.kr. och som ökade med 20 000 basbelopp varje år t.o.m. år 1990. Grundkapitalet i varje fond kan med andra ord i dag uppgå till högst 3 452 milj.kr. Till detta kommer den löpande avkastningen. Vid löntagarfondstyrelsernas införande beslutades att tilldelningen av medel skulle upphöra i och med utgången av år 1990. Löntagarfondstyrelserna tillförs därför numera endast avkastningen på de medel som styrelserna förvaltar.

Löntagarfondstyrelserna skall varje år före utgången av maj månad till första-tredje fondstyrelsernas förvaltning överföra en avkastning för närmast föregående räkenskapsår beräknad till tre procent av nuvärdet av förvaltade medel (28 §).

Samtidigt med att löntagarfondstyrelserna infördes inrättades en småföretagsfond. Till den fonden har år 1984 överförts 100 milj.kr. och tre år senare ytterligare 100 milj.kr. År 1990 beslutades (prop. 1989/90:88; NU30, rskr. 326) att Småföretagsfonden under femårsperioden 1990-1994 skulle tillföras ytterligare en miljard kronor (punkt 7 i övergångsbestämmelserna till APR). Småföretagsfonden har av detta

2.2 Löntagarfondstyrelsernas organisation och placeringsinriktning

Varje löntagarfondstyrelse skall bestå av nio ledamöter. För ledamöterna skall finnas fyra suppleanter. Regeringen förordnar ledamöter och suppleanter. Av ledamöterna skall minst fem och av suppleanterna minst två företräda löntagarintressen. Vid utseendet av ledamöter och suppleanter skall det tillses att löntagarfondstyrelserna får en regional anknytning (31 §). Ledamöter och suppleanter förordnas för tiden intill dess balansräkning har fastställts under året efter det då förordnandet meddelades (32 §). Regeringen får entlediga en ledamot eller en suppleant även om mandattiden inte gått ut. För varje löntagarfondstyrelse förordnar regeringen av ledamöterna en till ordförande och en till vice ordförande (33 §).

Fondstyrelserna får anställa de tjänstemän som behövs för förvaltningen (9 §). Löntagarfondstyrelserna har var sitt kansli. Varje kansli leds av en verkställande direktör. Löntagarfondstyrelsernas kanslier består i dag av sammanlagt omkring 27 anställda tjänstemän inkl. de verkställande direktörerna.

Löntagarfondstyrelserna skall i första hand placera sina medel på aktiemarknaden. De bestämmelser som reglerar löntagarfondstyrelsernas förvaltande verksamhet inleds med en rambestämmelse som följs av ett antal mer detaljerade regler. Av rambestämmelsen framgår att fondstyrelserna skall, inom ramen för vad som gagnar ATP-försäkringen och är förenligt med den allmänna ekonomiska politiken samt med beaktande av kreditmarknadens funktionssätt, förvalta anförtrödda medel genom placeringar på riskkapitalmarknaden. Placeringarna skall syfta till att förbättra riskkapitalförsörjningen till gagn för svensk produktion och sysselsättning. Fondmedlen skall placeras så att kraven på god avkastning, långsiktighet och riskspridning tillgodoses (34 §).

En löntagarfondstyrelse får placera förvaltade medel i svenska aktier, konvertibla skuldebrev och skuldebrev förenade med optionsrätt till nyteckning, i andelar i svenska kommanditbolag samt som riskkapital i svenska ekonomiska föreningar (36 §). Beträffande vid fondbörsen inregistrerade aktier är placeringsmöjligheten begränsad och får för resp. fond inte uppgå till sex procent eller mer av röstetalet för samtliga aktier i bolaget (37 §). En löntagarfondstyrelse får om det behövs för en tillfredsställande betalningsberedskap eller för att tillgodose kravet på en ändamålsenlig förvaltning placera medel hos bank eller postgiro. I samma syfte får fondmedel placeras även i statsskuldväxlar, skattkamarväxlar, bankcertifikat, företagscertifikat samt andra värdepapper med hög likviditet, avsedda för den allmänna marknaden (39 §). Slutligen får en löntagarfondstyrelse handla med optioner, terminer eller andra likartade finansiella instrument för att effektivisera förvaltningen av fondens tillgångar eller för att skydda fondens tillgångar mot valutakursförluster

3 Allmän motivering

3.1 Utgångspunkter

Löntagarfonderna infördes efter riksdagsbeslut den 21 december 1983.

Enligt min mening var det egentliga motivet att överföra ägandet över stora delar av näringslivet till statliga fonder, i vilka fackföreningarna skulle ha ett avgörande inflytande. Detta motiv har senare kompletterats med ytterligare argument. Inrättandet av löntagarfonderna skulle underlätta den solidariska lönepolitiken, dämpa löneökningstakten, bidra till en jämnare förmögenhetsfördelning, öka utbudet av riskkapital, öka sparandet i ekonomin och stärka pensionssystemet.

De skiftande motiv som anförts för löntagarfonderna har snarast haft funktionen att dölja kärnfrågan, att inrättandet av löntagarfonderna innebar en socialisering av delar av näringslivet. De mål som angetts för införandet av löntagarfonderna har inte uppnåtts. I flera avseenden har samhällsekonomin tvärtom skadats.

Statens grundläggande näringspolitiska uppgift är att skapa en gynnsam miljö för företagandet i form av ett stabilt och väl fungerande regelverk. Kunskapen och engagemanget för att utveckla svenskt näringsliv finns i de enskilda företagen. De bästa förutsättningarna för en väl fungerande ekonomi skapas genom ett enskilt ägt och decentraliserat näringsliv.

Ett statligt ägande av stora delar av näringslivet försämrar effektiviteten i ekonomin och leder till ett svagt produktionsresultat. Detta belyses på ett tydligt sätt av utvecklingen i de ekonomier som experimenterat med ett omfattande statligt ägande. Löntagarfonder och andra förslag om ökat statligt ägande i näringslivet skapar också en osäker investeringsmiljö vilket hämmar tillväxten på sikt. Motiven för enskilda produktiva insatser försvagas om det finns risk för att resultatet av sådana insatser kan komma att övergå i statlig eller annan kollektiv ägo.

Den ställning som staten har när det gäller att utforma regler för privat näringsverksamhet gör det olämpligt att staten samtidigt ikläder sig rollen som ägare av företag. En intressekonflikt uppkommer om staten som ägare av företag samtidigt utformar de regler som gäller för näringslivets verksamhet. En ändamålsenlig fördelning av beslutskompetensen mellan politiska organ och marknadens aktörer undergrävs av ett statligt ägarengagemang. I propositionen om den ekonomiska politikens inriktning, som finansministern avser att presentera inom kort, kommer ett förslag om strategin för den statliga förmögenhetsförvaltningen att läggas fram.

De olika motiv som anförts för löntagarfonderna visar sig enligt min mening inte heller hålla för en närmare granskning.

Ett argument för löntagarfonderna som har anförts är att dessa skulle medverka till att minska löneökningstakten och därigenom förbättra de svenska företagens konkurrenskraft. Det finns emellertid varken teoretiskt

eller empiriskt stöd för att en extra vinstskatt leder till lägre lönekrav vare sig vid centrala eller lokala avtalsförhandlingar. Det är inte heller sannolikt att medlemmarna i de fackliga organisationerna skulle vara beredda att sänka sina löneanspråk för att statliga fondmedel används för aktieköp. Vidare saknas belägg för att löntagarfondstyrelserna skulle ha haft sådana fördelningspolitiska verkningar att detta skulle ha givit löntagarna en mer positiv syn på hög lönsamhet i näringslivet än de annars skulle ha haft. Erfarenheterna från senare års avtalsrörelser och löneutveckling ger inte heller något belägg för att lönekostnadsökningarna skulle ha modererats efter det att löntagarfonderna införts.

Riskkapitalförsörjningen har enligt min mening inte förbättrats genom införandet av löntagarfonder. Omkring 90 % av fondkapitalet har tagits ur företagen; medel som annars kunnat bidra till finansiering av investeringar. Av fondmedlen har samtidigt ca 90 % använts för att köpa ut andra aktieägare. Det innebär att endast ca 10 % av medlen använts för att köpa nyemitterade aktier eller för att på annat sätt bidra till nyinvesteringar i företagen. Därtill kommer att inrättandet av löntagarfonderna, med ett ökat statligt ägarengagemang, enligt min mening medfört ökad osäkerhet om förutsättningarna för det enskilda företaget. Sammantaget har därför effekterna av fonderna snarast blivit att näringslivet undandragits riskvilligt kapital.

Som motiv för fonderna har vidare anförts att dessa skulle bidra till att trygga pensionerna. Grunden för ett tryggande av pensionerna utgörs av den ekonomiska tillväxten. Eftersom statligt ägande av näringslivet enligt min mening försämrar förutsättningarna för tillväxt, har fonderna snarast motverkat en god pensionstrygghet. Under fondernas sju verksamhetsår har dessutom löntagarfonderna endast bidragit med ca 0,5 % av pensionsutbetalningarna.

Löntagarfondstyrelserna har bara i ett avseende haft avsedd effekt, nämligen att inom den ram som fondernas storlek medgett flytta makt och inflytande över företag till staten och de fackliga organisationerna.

Löntagarfonderna infördes utan en tillfredsställande analys av de konstitutionella grunderna för att utan ersättning överföra ekonomiska tillgångar från de tidigare ägarna till statliga fonder där de fackliga organisationerna har ett avgörande inflytande. Ett avskaffande av fonderna markerar också det tveksamma i ett sådant förfarande.

De skäl som anförts för löntagarfondernas införande saknar enligt min mening bärkraft. Dessutom talar starka skäl emot löntagarfonderna som institution. Näringslivets behov av riskvilligt kapital under 1990-talet kommer av allt att döma att vara stort. För att tillgodose detta behov behövs ett ökat enskilt sparande och en ökad tilltro till svensk ekonomi. Dessa krav är enligt min mening oförenliga med bibehållandet av löntagarfonderna. Mitt förslag är därför att dessa avvecklas.

Avvecklingen bör göras på ett sådant sätt att den blir definitiv. Det bör inte finnas någon möjlighet att de medel som i dag förvaltas av löntagarfondstyrelserna skall kunna föras tillbaka till fonder med samma eller liknande syften. Den osäkerhet om fondernas framtid som då skulle

uppkomma skulle motverka de positiva effekter som kan uppnås genom ett avskaffande av fonderna.

Prop. 1991/92:36

I ett första steg bör löntagarfondstyrelserna avvecklas. Detta bör ske skyndsamt. I avsnitt 3.3 redovisar jag hur detta bör ske. I ett andra steg bör de tillgångar som förvaltats av löntagarfondstyrelserna utskiftas (se avsnitt 3.2).

3.2 Utskiftning av tillgångarna

Mitt förslag: Frågan om till vilka ändamål löntagarfondstyrelsernas samlade tillgångar slutgiltigt skall skiftas bör bli föremål för fortsatt beredning. I detta arbete skall dessutom ingå att precisera hur utskiftningen bör organiseras och att föreslå vid vilken tidpunkt avvecklingsstyrelsens förvaltning av tillgångarna skall upphöra. Målet bör vara att tillgångarna slutligt utskiftats senast den 1 juli 1994.

Skälen för mitt förslag: De skatteinbetalningar som byggt upp löntagarfonderna har levererats av företagen. Det rätta vore enligt min mening att dessa återbetalas till företagen vilket emellertid av praktiska skäl inte är möjligt.

Den ekonomiska tillväxten i Sverige har under det senaste decenniet varit låg och är för närvarande negativ. En viktig förutsättning för att vända denna utveckling är att öka tilltron till den svenska ekonomin. De svenska företagens konkurrenskraft måste stärkas. En god tillväxt är vidare det bästa medlet för att även på lång sikt trygga pensionerna. Näringslivets behov av riskvilligt kapital under 1990-talet kommer av allt att döma att vara stort. För att tillgodose detta behov är det viktigt att öka det enskilda sparandet. Detta kan tillgodoses bl.a. genom att en del av löntagarfondsmedlen används för sparstimulans på det sätt som tidigare skisserats i riksdagsmotionen 1990/91:Fi213. Härigenom uppnås både en bred allmän sparstimulans och möjligheter för den enskilde att genom en begränsad sparinsats bygga upp ett sparande i aktier. En sådan stimulans medverkar också till en spridning av ägandet i företagen. Löntagarfondernas tillgångar bör därför användas så att enskilt ägande och sparande stimuleras, samt att möjligheterna att varaktigt uppnå en högre ekonomisk tillväxt i den svenska ekonomin stärks.

De medel som inte tas i anspråk för sparstimulerande åtgärder bör användas för andra åtgärder som stimulerar tillväxten i den svenska ekonomin. Medel bör avsättas för att främja forskning och utbildning vid främst universitet och högskolor på områden som bidrar till en varaktig tillväxt, bl.a. till miljöstrategisk och medicinsk forskning.

För att undvika störningar främst på aktiemarknaden bör större utförsäljningar av löntagarfondstyrelsernas tillgångar undvikas. Däremot kan avvecklingsstyrelsen i och för sig komma att behöva vidta om-disponeringar i den samlade tillgångsmassan för att därigenom uppnå en

effektiv förvaltning. En utskiftning av tillgångarna kan i stället ske genom att överföra dessa dels i form av sparpremier till allemanssparandet, dels till stiftelser som främjar forskning och utbildning.

Frågan om hur de samlade fondtillgångarna slutligt skall användas bör bli föremål för fortsatt beredning. I detta arbete bör ingå att närmare precisera hur utskiftningen tekniskt och praktiskt skall gå till och vid vilken tidpunkt avvecklingsstyrelsens förvaltning av medlen skall upphöra. Målet bör vara att en total utskiftning kan ske senast den 1 juli 1994. Ett förslag om den slutliga utskiftningen bör kunna lämnas före 1992 års utgång.

Frågan om förutsättningarna för en överföring av fondförmögenheten i form av sparpremier till sparare på allemansfondkonton inom allemanssparandet bör beredas separat. Ett beslut i denna fråga bör fattas under våren 1992 och ett förslag kommer därför snarast att läggas fram.

3.3 Avveckling av löntagarfondstyrelserna

Mitt förslag: Första-femte löntagarfondstyrelserna avvecklas vid utgången av år 1991. Förvaltningen av de tillgångar och skulder som löntagarfondstyrelserna då förvaltar skall överföras till en avvecklingsstyrelse. Denna skall bestå av fem ledamöter vilka utses av regeringen. Förvaltade tillgångar får placeras enligt de bestämmelser som hittills gällt för löntagarfondstyrelserna.

Skälen för mitt förslag: Det är, som jag tidigare anfört, angeläget att snarast vidta åtgärder som främjar en varaktig ekonomisk tillväxt i den svenska ekonomin. Som ett led i denna strävan bör löntagarfondstyrelserna avvecklas så snabbt som möjligt. Ett beslut om en avveckling bör fattas redan före årets utgång. Fr.o.m. nästa år bör förvaltningen av löntagarfondernas medel kunna överföras till en förvaltning som är inriktad på en definitiv avveckling. Jag skall här i huvuddrag redovisa dels övergången till en för detta ändamål inrättad avvecklingsstyrelse, dels vilka åtgärder som är nödvändiga för att åstadkomma en total avveckling av löntagarfonderna.

Avvecklingsstyrelsen

Det nu mest angelägna är att löntagarfondstyrelsernas verksamhet omedelbart upphör. Däremot är det olämpligt att sälja ut de tillgångar som löntagarfonderna förvaltar, främst med tanke på den inverkan detta skulle få på den svenska aktiemarknaden. I avvaktan på en total utskiftning av tillgångarna under år 1994 bör som ett övergångsarrangemang en avvecklingsstyrelse inrättas som får i uppgift att överta förvaltningen av samtliga löntagarfondstyrelsernas medel. Detta bör kunna ske redan från årsskiftet 1991/92. Fjärde löntagarfondstyrelsen har fortfarande medel kvar att rekvirera hos riks försäkringsverket. Dessa

medel, som för närvarande uppgår till 1 352 milj.kr. och som förvaltas av första-tredje fondstyrelserna, bör överföras till avvecklingsstyrelsen. För att undvika störningar på kapitalmarknaden bör avvecklingsstyrelsen rekvidrera medlen hos riks försäkringsverket först efter samråd med första-tredje fondstyrelserna. Därigenom får sistnämnda styrelser möjlighet att göra erforderliga omplaceringar. Inget bör hindra att medlen rekvideras i delposter men de bör vara helt överförda till avvecklingsstyrelsen under år 1992.

Ett enkelt och snabbt sätt att inrätta en avvecklingsstyrelse är att så långt möjligt utnyttja den befintliga regleringen om AP-fonden, dvs. APR. I lagen bör de bestämmelser som rör löntagarfonderna upphävas. Samtidigt inrättas en avvecklingsstyrelse med samma rättsliga ställning som första-femte fondstyrelsen. Många av de befintliga bestämmelserna i APR bör kunna tillämpas på avvecklingsstyrelsen.

En sådan avvecklingsstyrelse kommer att få en svår uppgift och ett stort ansvar när den får om hand tillgångar som nu förvaltas av fem olika förvaltare. Styrelsen bör därför vara effektiv vilket talar för ett litet antal ledamöter. Jag anser att fem ledamöter är tillräckligt. Samtliga ledamöter bör utses av regeringen.

En av avvecklingsstyrelsens första uppgifter blir att anställa en verkställande direktör för verksamheten och personal. Det är av utomordentligt stor vikt att den fortsatta förvaltningen av befintliga medel är effektiv och sker på ett betryggande sätt.

Avvecklingsstyrelsen bör utöver att själv handha förvaltningen även ha möjlighet att uppdra åt en eller flera externa kapitalförvaltare att förvalta medlen. Det finns flera skäl som talar för att det kan vara en fördel för förvaltningen om medlen eller delar av dessa läggs ut i form av externa förvaltningsuppdrag. Härigenom kan avvecklingsstyrelsen dessutom utnyttja den kompetens och specialistkunskap som finns på andra håll.

Kostnaderna för avvecklingsstyrelsens verksamhet och revisionen av dess förvaltning bör betalas med de medel som styrelsen förvaltar. De eventuella förpliktelser som vid årsskiftet 1991/92 åvilar löntagarfondstyrelserna bör övertas av avvecklingsstyrelsen.

Förvaltningen

Avvecklingsstyrelsens förvaltning kommer att omfatta ca 22 miljarder kronor.

	Noterade aktier m.m.	Onoterade aktier m.m.	Likvida medel och andra tillgångar	Total förmögen- het
Sydfonden	4 055	96	744	4 895
Fond Väst	4 037	193	677	4 907
Trefond	3 888	57	548	4 493
Mellansvenska	2 652	186	388	3 226
Nordfonden	3 697	181	970	4 848
Samtliga	18 329	713	3 327	22 369

Anm: Mellansvenska löntagarfonden hade per den 31 augusti 1 352 milj.kr. kvar att rekvirera.

Avvecklingsstyrelsens huvuduppgift bör vara att förbereda en total utskiftning. Samtidigt som förvaltningen inriktas mot detta bör en strävan vara att medlen placeras på ett sådant sätt att större utförsäljningar kan undvikas när tillgångarna överförs till sina slutliga mottagare. Fram till dess bör således förvaltningen inriktas på att strukturera portföljen så att den får en sammansättning som motsvarar kraven på en effektiv kapitalförvaltning. Avvecklingsstyrelsen bör särskilt uppmärksamma de avtal som löntagarfondstyrelserna har ingått med onoterade företag eller dess ägare, t.ex. åtaganden att i framtiden tillskjuta kapital till ett företag. Enligt min mening får en avveckling av löntagarfondstyrelserna inte innebära att sådana avtal inte kan fullföljas. Avvecklingsstyrelsen bör därför i samförstånd med företag och dess ägare försöka finna andra lösningar som motsvarar ingångna avtal.

Avvecklingsstyrelsen bör av praktiska skäl få rätt att tillämpa de placeringsregler som hittills gällt för löntagarfondstyrelserna. Några justeringar av dessa bestämmelser är dock nödvändiga. Gränsen för förvärv av börsaktier bör sättas till 30% av rösterna i bolaget, vilket motiveras av att för envar av löntagarfondstyrelserna motsvarande procenttal är sex. Ändringen är endast motiverad av att det bör vara möjligt för avvecklingsstyrelsen att fortsätta förvalta de innehav av börsaktier som löntagarfondstyrelserna innehar; avsikten är inte att avvecklingsstyrelsen skall utnyttja denna högre gräns för att skaffa sig inflytande i ett börsbolag. En annan justering som är uppenbar är att en facklig organisation inte längre bör ha någon möjlighet att rösta för de aktier som avvecklingsstyrelsen nu övertar från löntagarfondstyrelserna.

Som jag tidigare anført kan det vara lämpligt att avvecklingsstyrelsen, genom att anlita externa förvaltare, utnyttjar den specialistkunskap som finns om kapitalförvaltning på den finansiella marknaden.

Revision av avvecklingsstyrelsen

Avvecklingsstyrelsens förvaltning av medel bör granskas av tre revisorer, vilka utses av regeringen. Löntagarfondstyrelsernas förvaltning utvärderas nu av riks försäkringsverket och riksrevisionsverket. Avvecklings-

styrelsens förvaltning syftar till en utskiftning av tillgångarna och därför saknas enligt min mening skäl att riks försäkringsverket utvärderar den styrelsens verksamhet. Däremot är det angeläget att avvecklingsstyrelsens verksamhet blir föremål för en sådan öppen granskning som riksrevisionsverket kan svara för.

Befintliga styrelser och kanslier

Uppdrag som ledamot och suppleant i löntagarfondstyrelserna upphör vid årsskiftet 1991/92. Dock bör det anses ingå i den avgående styrelsens ansvar att detta oaktat dels upprätta årsbokslut och förvaltningsberättelse avseende räkenskapsåret 1991 dels överföra avkastning till första-tredje fondstyrelserna. För detta får styrelsen uppbära arvode och annan ersättning.

En löntagarfondstyrelse får anställa den personal som behövs för verksamheten (9 och 43 §§). Därav följer att det ankommer på resp. löntagarfondstyrelse att, på grund av att verksamheten upphör fr.o.m. den 1 januari 1992, säga upp de anställda. Styrelserna bör därvid beakta den tidigare omnämnda skyldigheten att upprätta bokslut m.m. och för detta ändamål se till att det finns tillgänglig personal.

Arbetsrättsliga hänsyn kräver att avvecklingsstyrelsen vid rekrytering av sin personal iakttar reglerna om företrädesrätt till återanställning i lagen (1982:80) om anställningsskydd, när det gäller den uppsagda personalen i löntagarfondstyrelserna. Som jag tidigare anfört bör avvecklingsstyrelsen vid årsskiftet 1991/92 överta de rättigheter och förpliktelser som löntagarfondstyrelserna har, bl.a. att från den tidpunkten fullgöra arbetsgivarens skyldigheter gentemot den av löntagarfondstyrelserna uppsagda personalen.

Småföretagsfonden

Småföretagsfonden skall enligt den senaste ändringen av punkt 7 i övergångsbestämmelserna till APR tillföras ytterligare medel, av vilka det nu återstår att under åren 1992-1994 överföra 600 milj.kr. Jag anser emellertid att detta belopp bör överföras till Småföretagsfonden redan under år 1992. Vidare bör enligt min mening beloppet tas från de likvida medel som under år 1992 tillförs avvecklingsstyrelsen, dvs. de medel som fjärde löntagarfondstyrelsen ännu inte har rekvirerat, i stället för att det tas från första-tredje fondstyrelserna. Näringsministern avser att till regeringen senare lägga fram förslag om Småföretagsfondens verksamhet.

4 Upprättade lagförslag

I enlighet med vad jag nu anfört har inom finansdepartementet upprättats förslag till

1. lag om ändring i lagen (1983:1092) med reglemente för allmänna pensionsfonden,
2. lag om ändring i aktiebolagslagen (1975:1385),

3. lag om ändring i försäkringsrörelselagen (1982:713),

4. lag om ändring i bankaktiebolagslagen (1987:618).

Samråd har skett med chefen för justitiedepartementet beträffande lagförslag 2.

5 Lagrådets hörande

Förslagen beträffande ändringar i aktiebolagslagen, försäkringsrörelselagen och bankaktiebolagslagen är av sådan beskaffenhet att lagrådets hörande skulle sakna betydelse. Yttrande från lagrådet behöver därför inte inhämtas över lagförslagen.

6 Specialmotivering

6.1 Förslaget till lag om ändring i lagen (1983:1092) med reglemente för allmänna pensionsfonden

Avvecklingen av löntagarfondstyrelserna medför att de bestämmelser som reglerar dessa styrelser upphör att gälla vid utgången av år 1991. Den lagliga grunden för löntagarfondstyrelsernas förvaltning och verksamhet i övrigt upphör i och med detta. Dock föreskrivs i övergångsbestämmelserna till ifrågavarande lagförslag att styrelserna har vissa uppgifter kvar att fullgöra.

1 §

Avskaffandet av löntagarfondstyrelserna medför att det i allmänna pensionsfonden finns fem fondstyrelser samt, övergångsvis, en avvecklingsstyrelse. I första stycket regleras hur penningmedel som genom vissa lagar tillförs allmänna pensionsfonden skall fördelas mellan de olika styrelserna. Lagen om vinstdelningsskatt upphävdes år 1990 (SFS 1990:681). Skatt enligt lagen om tillfällig vinstskatt (1983:219) togs ut av svenska aktiebolag som lämnade utdelning för verksamhetsåret 1983. Beslut enligt denna lag kunde meddelas t.o.m. utgången av år 1988. Lagen är således ogiltig fr.o.m. den 1 januari 1989. Dessa båda skatteförfattningar kan således utgå ur lagen.

Andra stycket ändras eftersom ett antal paragrafer upphävs. Därutöver görs ett förtydligande som är föranlett av att en ny paragraf, 44 §, infördes i samband med insiderlagens ikraftträdande. Den paragrafen är avsedd att gälla för samtliga styrelser inom allmänna pensionsfonden (se prop. 1990/91:42 s. 48, NU15, rskr. 84). Vidare införs en ny rubrik omedelbart före 44 §.

2 §

Vinstskatten och vinstdelningsskatten kommer i framtiden inte att tillföra ytterligare medel till allmänna pensionsfonden varför punkt 4 kan upphävas. Till den del vinstdelningsskatten enligt 1991 års taxering inte

överförs till första-tredje fondstyrelserna före årsskiftet 1991/92 skall dessa skattemedel därefter överföras med stöd av punkt 6 i övergångsbestämmelserna.

Prop. 1991/92:36

28 § och 29 §

Detta är följdändringar. I punkt 5 i övergångsbestämmelserna görs emellertid en hänvisning till 28 § som innebär att en avkastning för räkenskapsåret 1991 beräknad enligt nämnda paragraf, före utgången av maj månad 1992, skall överföras från löntagarfondstyrelserna till första-tredje fondstyrelserna.

32 § och 33 §

Eftersom 31 § upphävs saknas förutsättningar att utse ledamöter, m.m. enligt förevarande paragrafer. I punkt 5 i övergångsbestämmelserna föreskrivs att uppdrag som ledamot och suppleant upphör vid 1991 års utgång. I samma bestämmelse sägs emellertid att uppdraget dock skall bestå vad avser skyldigheten att lämna förvaltningsberättelse, resultat- och balansräkning samt att överföra avkastning i enlighet med 28 §.

37 §

Andra stycket upphävs. Där föreskriven begränsning erfordras emellertid för avvecklingsstyrelsen. Detta har tagits in i punkt 3 andra stycket övergångsbestämmelserna. Där har dock gränsen satts till 30%. Detta betyder att allmänna pensionsfonden - fjärde och femte fondstyrelserna samt avvecklingsstyrelsen tillsammans - inte heller i fortsättningen kan nå upp till 50% av rösterna för vid fondbörsen inregistrerade aktier i ett enskilt börsbolag.

40 §

Ändringen är föranledd av att bankinspektionen numera är sammanslagen med försäkringsinspektionen till en ny myndighet som benämns finansinspektionen. Motsvarande ändring har gjorts i 12 och 21 §§ vilket framgår av ingressen till förevarande lagförslag.

Vidare har till första stycket överförs en föreskrift som fanns i den upphävda 41 §. Den innebär att revisorer får vara gemensamma för fjärde och femte fondstyrelserna. Av punkt 4 i övergångsbestämmelserna framgår att dessa revisorer också får vara revisorer i avvecklingsstyrelsen.

42 §

Detta är en följdändring. I fortsättningen skall riksförsäkringsverket och riksrevisionsverket avge utlåtande över endast fjärde och femte fondstyrelsernas förvaltning. Av punkt 5 i övergångsbestämmelserna framgår dock att utlåtandet för räkenskapsåret 1991 även skall omfatta löntagarfondstyrelsernas förvaltning. I punkt 4 finns en bestämmelse om att

43 §

Detta är en följdändring.

Övergångsbestämmelserna till lagen (1983:1092) med reglemente för allmänna pensionsfonden

punkt 3

Denna punkt upphävs.

punkt 7

Denna punkt har upphävts. Enligt punkt 7 i övergångsbestämmelserna till den nu föreslagna lagen skall de medel som skulle ha tillförts Småföretagsfonden åren 1992-1994 med 200 milj.kr. per år i stället överföras under år 1992. Dessutom skall medlen tas från avvecklingsstyrelsen.

Övergångsbestämmelser till den nu föreslagna lagen

Av *punkt 1* framgår att denna lag träder i kraft den 1 januari 1992.

Punkt 2

Avvecklingsstyrelsen blir formellt en fondstyrelse inom den reglering som gäller för allmänna pensionsfonden och får således samma rättsliga ställning som övriga fondstyrelser i allmänna pensionsfonden. Styrelsen skall bestå av fem ledamöter vilka utses av regeringen. Styrelsen måste naturligtvis anställa personal och vidta andra åtgärder som erfordras för att förvaltningen skall kunna fullgöras.

Enligt denna punkt skall de tillgångar och skulder som löntagarfondstyrelserna vid utgången av år 1991 förvaltar överföras till avvecklingsstyrelsen. Från årsskiftet är det alltså avvecklingsstyrelsen som beslutar om den fortsatta förvaltningen.

Det kommer vid övergången att uppstå en rad praktiska och tekniska frågor som måste lösas mellan de avgående löntagarfondstyrelserna och avvecklingsstyrelsen, bl.a. beträffande personal och lokaler. Det är vidare av naturliga skäl omöjligt för den nytillträdde styrelsen att omedelbart sätta sig in i alla frågor avseende samtliga löntagarfondstyrelser. Det är ett viktigt samhällsintresse att övergången blir så smidig som möjligt och det får därför förutsättas att de avgående styrelserna vidtar de åtgärder som behövs för en säker övergång. Inte minst gäller detta olika behörighetshandlingar som är nödvändiga för att förvaltningen skall kunna fortgå efter årsskiftet i den nya styrelsens regi. Strävan måste naturligtvis vara att styrelserna själva i första hand skall lösa de uppkomna frågorna. Det kan dock inte uteslutas att regeringen kan komma att behöva ta ställning i någon speciell fråga.

Punkt 3

Främst av praktiska skäl skall avvecklingsstyrelsen vid förvaltningen av medlen tillämpa de placeringsbestämmelser som gällt för löntagarfondstyrelserna enligt den upphävda 36 §. I förevarande punkt införs därför en hänvisning till den upphävda paragrafen. I avvecklingsstyrelsens förvaltning skall även ingå avkastningen av de medel som styrelsen förvaltar. Som en grundläggande princip för förvaltningen anges att styrelsen skall placera medlen så att kraven på god avkastning och riskspridning tillgodoses samtidigt som placeringarna skall göras med sikte på den kommande utskiftningen. Bland avvecklingsstyrelsens uppgifter ingår att gå igenom de avtal som löntagarfondstyrelserna träffat med onoterade företag.

Den begränsningsregel som hittills gällt för löntagarfondstyrelserna enligt 37 § andra stycket (se motiveringen till 37 §) vad gäller rätt att förvärva vid Stockholms fondbörs inregistrerade aktier skall gälla även för avvecklingsstyrelsen, vilket kommit till uttryck i andra stycket i denna punkt. Dock förskrivs där att avvecklingsstyrelsen inte får förvärva så många aktier av tidigare nämnt slag att dessa uppgår till 30 % eller mer av samtliga aktier i bolaget, eller, om aktierna har olika röstvärde, att röstetalet för aktierna uppgår till 30 % eller mer av röstetalet för samtliga aktier i bolaget. Däremot får avvecklingsstyrelsen fritt förvärva andra aktier i svenska bolag. Motsvarande procentsats för var och en av de fem löntagarfondstyrelserna har varit sex procent. Begränsningsregeln är främst avsedd att möjliggöra för avvecklingsstyrelsen att överta börsaktier från de fem löntagarfondstyrelserna, däremot inte att genom nyförvärv tillföra styrelsen större poster av sådana aktier. Vad gäller onoterade aktier bör styrelsen med tanke på avvecklingsperiodens begränsning i tiden vara återhållsam med engagemang i sådana företag.

Punkt 4

Avvecklingsstyrelsens medelsförvaltning skall på samma sätt som tidigare gällt löntagarfondstyrelserna granskas av tre revisorer, vilka förordnas av regeringen, en av dem på förslag av finansinspektionen. Om det bedöms vara lämpligt får revisorer utses gemensamt för fjärde och femte fondstyrelserna samt avvecklingsstyrelsen. I frågor om förordnande, entledigande, arvode m.m. samt fullgörande av revisionsuppdraget gäller bestämmelserna i 22-25 §§ enligt en hänvisning i punkt 2 tredje stycket (se motiveringen till punkt 2).

Riksrevisionsverket skall varje år avge utlåtande över avvecklingsstyrelsens förvaltning (se motiveringen till 42 §). Skäl att därjämte låta denna förvaltning omfattas av riks försäkringsverkets granskning förligger däremot inte eftersom kopplingen till försäkringen för tilläggs-pension upphör vad avser avvecklingsstyrelsen (se avsnitt 3.3). På samma grund saknas anledning att låta avvecklingsstyrelsens verksamhetsberättelse ingå i den av första-tredje fondstyrelserna årligen gjorda sammanställning av övriga fondstyrelser verksamhetsberättelser (17 §).

Punkt 5

Enligt denna punkt upphör uppdragen som ledamöter och suppleanter i löntagarfondstyrelserna vid utgången av år 1991. Regeringen behöver således inte i särskild ordning entlediga varje ledamot och suppleant. Emellertid finns det uppgifter även efter utgången av år 1991 som nuvarande löntagarfondstyrelser är skyldiga att fullfölja. Främst är det fråga om att för räkenskapsåret 1991 upprätta förvaltningsberättelse, resultaträkning och balansräkning. Detta följer av hänvisningen till 16 § andra och tredje styckena. Bestämmelsen i 16 § första stycket, som reglerar räkenskapsår, är inte längre aktuellt. Vidare är styrelserna skyldiga att enligt de äldre föreskrifterna i 28 § till första-tredje fondstyrelserna överföra avkastning avseende räkenskapsåret 1991. För att kunna fullgöra dessa skyldigheter måste styrelserna hålla sammanträde och fatta beslut. Härvid skall föreskrifterna i 7, 9 och 10 §§ tillämpas. I 7 § regleras kallelseförfarandet, beslutsregler och att det vid sammanträde skall föras protokoll. Med stöd av 9 § kan löntagarfondstyrelserna behålla den personal som erfordras för de skyldigheter som föreligger enligt denna punkt (se även avsnitt 3.3). Slutligen bestämmer regeringen enligt 10 § arvoden och andra ersättningar för det arbete som måste utföras med anledning av denna punkt.

I andra stycket sägs att de revisorer som är utsedda i löntagarfondstyrelserna har kvar sina uppdrag enligt äldre föreskrifter. Revisorererna är förordnade för tiden till dess balansräkning har fastställts för verksamhetsåret 1991. Revision av löntagarfondstyrelserna skall genomföras i enlighet med de bestämmelser som hittills gällt för dessa styrelser, dvs. 22-25 §§. Enligt 22 § finns bl.a. möjlighet att ersätta en revisor om han av någon anledning skulle få förhinder att fullfölja sitt uppdrag. Regeringen beslutar enligt 23 § om arvoden till revisorererna. Enligt 24 § skall bl.a. revisionsberättelsen överlämnas till resp. löntagarfondstyrelse senast 14 dagar efter det att förvaltningsberättelsen kommit revisorererna till handa. Fondstyrelserna skall enligt 25 § genast överlämna förvaltningsberättelsen och revisionsberättelsen till regeringen. När nu nämnda skyldigheter fullgjorts får det anses att löntagarfondstyrelserna slutfört sitt uppdrag.

Punkt 6

Denna punkt införs med anledning av att 2 § punkt 4 APR upphävs.

Punkt 7

Eftersom de medel som enligt den numera upphävda punkten 7 i övergångsbestämmelserna till APR skall överföras från avvecklingsstyrelsen under år 1992 krävs en ny bestämmelse. Det kan vara lämpligt att dessa medel avräknas från de medel avvecklingsstyrelsen skall tillföras med anledning av att fjärde löntagarfondstyrelsen inte rekviderat alla sina medel (se punkt 2).

6.2 Övriga lagförslag

Bestämmelsen i aktiebolagslagen, försäkringsrörelselagen resp. bankaktiebolagslagen om överlåtelse av rösträtt åt fackliga organisationer har införts med anledning av löntagarfondstyrelsernas tillkomst. Denna bestämmelse tas bort eftersom löntagarfondstyrelserna avvecklas. Har det under år 1992 skett överlåtelse av rösträtt blir överlåtelsen utan verkan när denna lag träder i kraft, eftersom löntagarfondstyrelsen då inte längre förvaltar några aktier.

Den nya lydelsen av paragrafens tredje stycke i resp. lag omfattar också avvecklingsstyrelsen eftersom den formellt sett är en styrelse i allmänna pensionsfonden.

7 Ikraftträdande

De föreslagna lagändringarna bör träda i kraft den 1 januari 1992.

8 Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att anta förslagen till

1. lag om ändring i lagen (1983:1092) med reglemente för allmänna pensionsfonden,
2. lag om ändring i aktiebolagslagen (1975:1385),
3. lag om ändring i försäkringsrörelselagen (1982:713),
4. lag om ändring i bankaktiebolagslagen (1987:618).

9 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att anta de förslag som föredraganden har lagt fram.

Proposition	1
Propositionens huvudsakliga innehåll	1
Propositionens lagförslag	2
1 Inledning	11
2 Bakgrund	12
2.1 Löntagarfondstyrelsernas medelstilldelning och avkastningskrav	12
2.2 Löntagarfondstyrelsernas organisation och placeringsinriktning	13
3 Allmän motivering	14
3.1 Utgångspunkter	14
3.2 Utskiftning av tillgångarna	16
3.3 Avveckling av löntagarfondstyrelserna	17
4 Upprättade lagförslag	20
5 Lagrådets hörande	21
6 Specialmotivering	21
6.1 Förslaget till lag om ändring i lagen (1983:1092) med reglemente för allmänna pensionsfonden	21
6.2 Övriga lagförslag	26
7 Ikraftträdande	26
8 Hemställan	26
9 Beslut	26

